

Interpunkcja w tekstach aktów prawnych

Joanna Jarosz

PLAN

- I. Po co nam przecinki – o składniowym charakterze polskiej interpunkcji
- II. Powtórka ze składni
- III. Kiedy **stawiamy** przecinek, a kiedy **nie**
 - 1. **Niejednorodne części zdania pojedynczego**
 - 2. **Szereg (wyliczenie)** a **elementy nierównorzędne**
 - 3. **A-więc-czyli** kontra **i-lub-ani**, czyli o dwóch grupach spójników współrzędnych (z zastrzeżeniami)
 - 4. **Wtrącenie i dopowiedzenie**
 - 5. **Zdanie podrzędne**, wprowadzone spójnikami typu: *że, który, jaki* itp. (z zastrzeżeniami),
 - 6. **Imięstwowowy równoważnik -qc, -wszy, -wszy** (z zastrzeżeniem)
- IV. Różne inne sytuacje:
 - 1. Spójniki skorelowane
 - 2. Wyrażenia porównawcze

I. O składniowym charakterze polskiej interpunkcji

Interpunkcja pomaga zrozumieć tekst. Użycie cudzysłowu, kropki czy wykrzyknika niesie określoną interpretację tego tekstu i ułatwia jego odbiór. Dotyczy to szczególnie przecinków: nadają one zdaniu jednoznaczny sens i oddają intencję autora.

Polska interpunkcja ma charakter składniowy – w przeważającej części zależy ona od struktury zdania, czyli od jego budowy, w znacznie mniejszym stopniu zaś – od intonacji.

Stać, nie można jechać. / Stać nie można, jechać.

Nie, idź tam. / Nie idź tam. / Nie idź, tam!

Nie jedzie pociągiem. / Nie, jedzie pociągiem.

Napiszę to do jutra. / Napiszę to, do jutra. / Napiszę. To do jutra.

Powiedz ten tekst. / Powiedz: „ten tekst”. / Powiedz: ten tekst?

Przepisy zmieniające, przepisy obowiązujące /

Przepisy zmieniające przepisy obowiązujące

II. Powtórka ze składni

II. Powtórka ze składni – części zdania

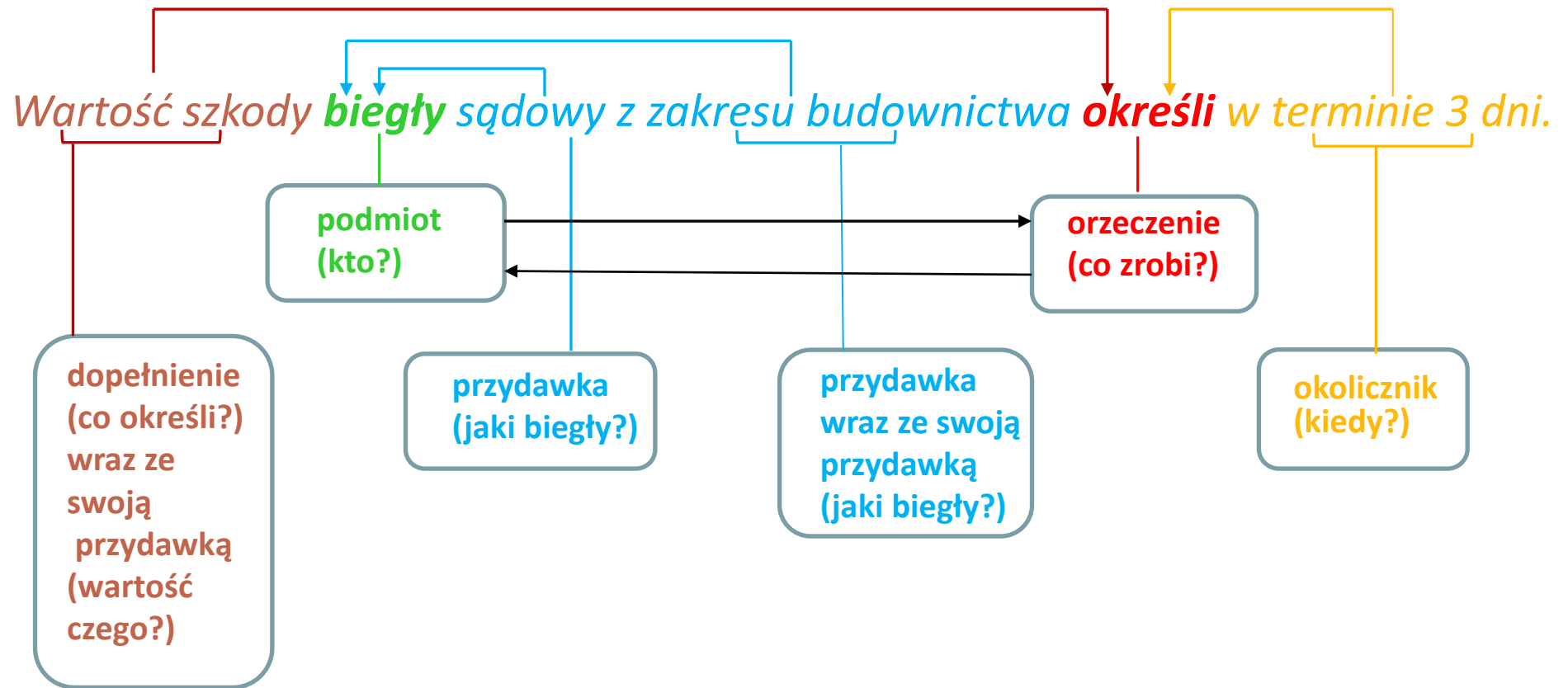
Każde wypowiedzenie składa się ze składników, czyli części zdania.

Wyróżniamy: **podmiot**, **orzeczenie**, **dopełnienie**, **okolicznik** i **przydawkę**. W ich funkcji mogą występować zarówno pojedyncze wyrazy, jak i całe ich grupy.

Podmiot i orzeczenie tworzą razem podstawową grupę składniową zwaną **związkiem głównym**.

Wokół podmiotu i orzeczenia gromadzą się w rozmaitych układach pozostałe części zdania. Te z nich, które określają orzeczenie, tworzą **grupę orzeczenia**, a te, które określają podmiot – **grupę podmiotu**.

II. Powtórka ze składni – części zdania

II. Powtórka ze składni – orzeczenie

Orzeczenie to główna część zdania wyrażona zazwyczaj czasownikiem w formie osobowej, która nazywa czynność, proces lub stan.

Wyróżniamy orzeczenia:

- **proste** – wyrażone osobową formą czasownika:
*Każdy człowiek od chwili urodzenia **ma** zdolność prawną.*
- **złożone:**
 - imienne** – składające się z łącznika (formy osobowe *być, zostać, stać się*) i orzecznika (np. przymiotnik, imiesłów przym., rzeczownik):
*Cel działania **został określony** w ustawie.*

↑
łącznik

↑
orzecznik
 - modalne** – składające się z czasownika modalnego (np. *należy, można, trzeba, chcieć, musieć*) oraz bezokolicznika:
*W jednym ogłoszeniu o przetargu **można zamieszczać** informacje o przetargach na więcej niż jedną nieruchomość.*

II. Powtórka ze składni – podmiot

Podmiot to część zdania nazywająca osobę, rzecz lub zjawisko, które wykonują jakąś czynność, podlegają jakiemuś procesowi lub znajdują się w jakimś stanie. Najczęściej jest wyrażony rzeczownikiem.

***Mienie** państwowe służy wykonywaniu zadań publicznych.*

Podmiotem mogą być również **zestawienia wyrazów**, czyli pewne całości znaczeniowe:

***Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji** kieruje działem administracji rządowej [...].*

Podmiot wyrażony dwoma (lub więcej) wyrazami, które pozostają w relacji współrzędności, nazywamy **podmiotem szeregowym**. Jego człony mogą być połączone bezspójnikowo lub za pomocą spójników.

***Sejm i Senat** sprawują władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej.
Nowo wybrany **przewodniczący** lub **osoba** go zastępująca są zobowiązani do zwołania kolejnego posiedzenia.*

II. Powtórka ze składni – podmiot

Funkcję podmiotu może też pełnić **nazwa czynności będąca przedmiotem regulacji**.

***Zbycie** lub **wydzierżawienie** przedsiębiorstwa albo **ustanowienie** na nim użytkowania są dokonywane w formie pisemnej z podpisami notarialnie poświadczonymi.*

II. Powtórka ze składni – brak podmiotu

Znaczna część zdań języka prawnego ma konstrukcję bezosobową, a co za tym idzie – **jest pozbawiona podmiotu**.

Dotyczy to np. nakazów i zakazów kierowanych do bezosobowego ogółu. Używane są wówczas **orzeczenia modalne, formy z zaimkiem zwrotnym się** lub formy **zakończone na -no, -to**.

Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa.

Odwołanie **wnosi się** do właściwego organu odwoławczego.

Wymagania [...] **przedstawiono** w załączniku nr 1 do rozporządzenia.

II. Powtórka ze składni – przydawka

Przydawka jest określeniem najczęściej rzeczownika. Opisuje właściwości osób, rzeczy lub zjawisk.

Pojawia się głównie w **grupie podmiotu**, ale niekiedy też w **grupie orzeczenia**. Może być wyrażona różnymi częściami mowy, np.: przymiotnikiem, rzeczownikiem, zaimkiem. Odpowiada na pytania:

*jaki, jaka, jakie? • czyj, czyja, czyje? • który, która, które?
ile, ilu? • czego, z czego, od czego?*

osoba **odpowiedzialna** (przymiotnik)
funkcjonariusz **Straży Granicznej** (rzeczownik)
budowa **infrastruktury** (rzeczownik)
jego pełnomocnik (zaimek)
trzeci miesiąc (liczebnik)
wpis **do rejestru** (wyrażenie przyimkowe)

II. Powtórka ze składni – dopełnienie

Dopełnienie jest określeniem czasownika. Odpowiada na pytania przypadków zależnych:

dopełniacza (*kogo?, czego?*) • celownika (*komu?, czemu?*) • biernika (*kogo?, co?*)
• narzędnika (*z kim?, z czym?*) • miejscownika (*o kim?, o czym?*)

Wyróżniamy dopełnienia:

bliższe – po przekształceniu na stronę bierną stanie się podmiotem, np.

Operator lotniczy zgłasza każdy *wypadek* Prezesowi Urzędu. →

Każdy wypadek jest zgłaszany przez *operatora lotniczego* Prezesowi Urzędu.

dalsze – nie ulegnie takiemu przekształceniu, np.

Operator lotniczy zgłasza każdy wypadek (*komu?*) *Prezesowi Urzędu*.

Każdy wypadek jest zgłaszany przez *operatora lotniczego* (*komu?*) *Prezesowi Urzędu*.

II. Powtórka ze składni – okolicznik

Okolicznik najczęściej jest określeniem czasownika. Umożliwia doprecyzowanie na przykład tego, gdzie, kiedy, w jaki sposób lub z jakiego powodu coś się dzieje.

miejsca: gdzie,
skąd, thórędy

Przewodniczący
zwołuje zebranie →
w sali
konferencyjnej.

czasu: kiedy, jak
często

Dokumenty należy
złożyć → **do dnia**
31 marca bieżącego
roku.

przyczyny:
dlaczego

Farmaceuta nie
może stawić się na
obserwację →
z powodu choroby.

celu: po co, w
jakim celu

Plan sporządza się
→ **w celu**
uspójnienia treści.

sposobu: jak, w
jaki sposób

Dokumenty należy
sporządzić →
w sposób
określony
w regulaminie.

warunku: pod
jakim warunkiem

W razie braku
zgody ←
postępowanie
ulega
umorzeniu.

względu: pod jakim
względem, na
podstawie czego

Nieruchomość jest
porównywalna →
ze względu na
położenie i stan
prawny.

przezwoleńia:
mimo czego

Świadczenie jest
wypłacone →
mimo ustania
okoliczności
będących
podstawą jego
przyznania.

II. Powtórka ze składni – zdanie pojedyncze i złożone

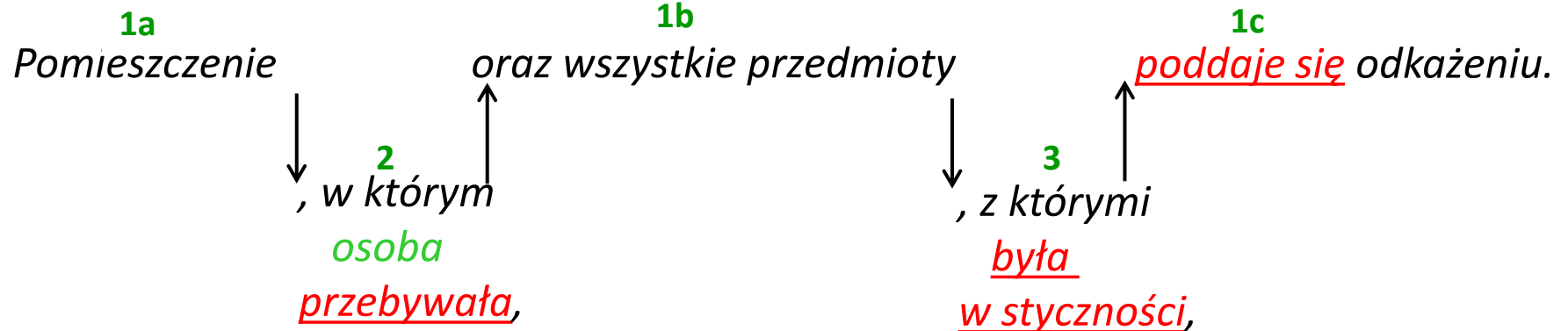
Zdaniem nazywamy grupę wyrazów powiązanych treściowo i gramatycznie mającą co najmniej jedno **orzeczenie**.

Jeżeli orzeczenie jest tylko jedno, mamy do czynienia ze **zdaniem pojedynczym**, jeśli są dwa orzeczenia lub jest ich więcej – mamy do czynienia ze **zdaniem złożonym**. W tym drugim przypadku każda z części zdania złożonego, która ma swoje orzeczenie, nazywa się **zdaniem składowym**.

II. Powtórka ze składni – zdanie złożone

Zdania składowe w obrębie zdania złożonego mogą być w stosunku do siebie **równorzędne** (i nazywają się wówczas zdaniami **współrzędnymi**) albo **nierównorzędne** (jedno zdanie jest **nadrzędne**, inne zaś – **podrzędne**).

Osoba² realizująca zapotrzebowanie odnotowuje¹ w zapotrzebowaniu zmiany i umieszcza obok stosownej adnotacji swój podpis i pieczętkę.

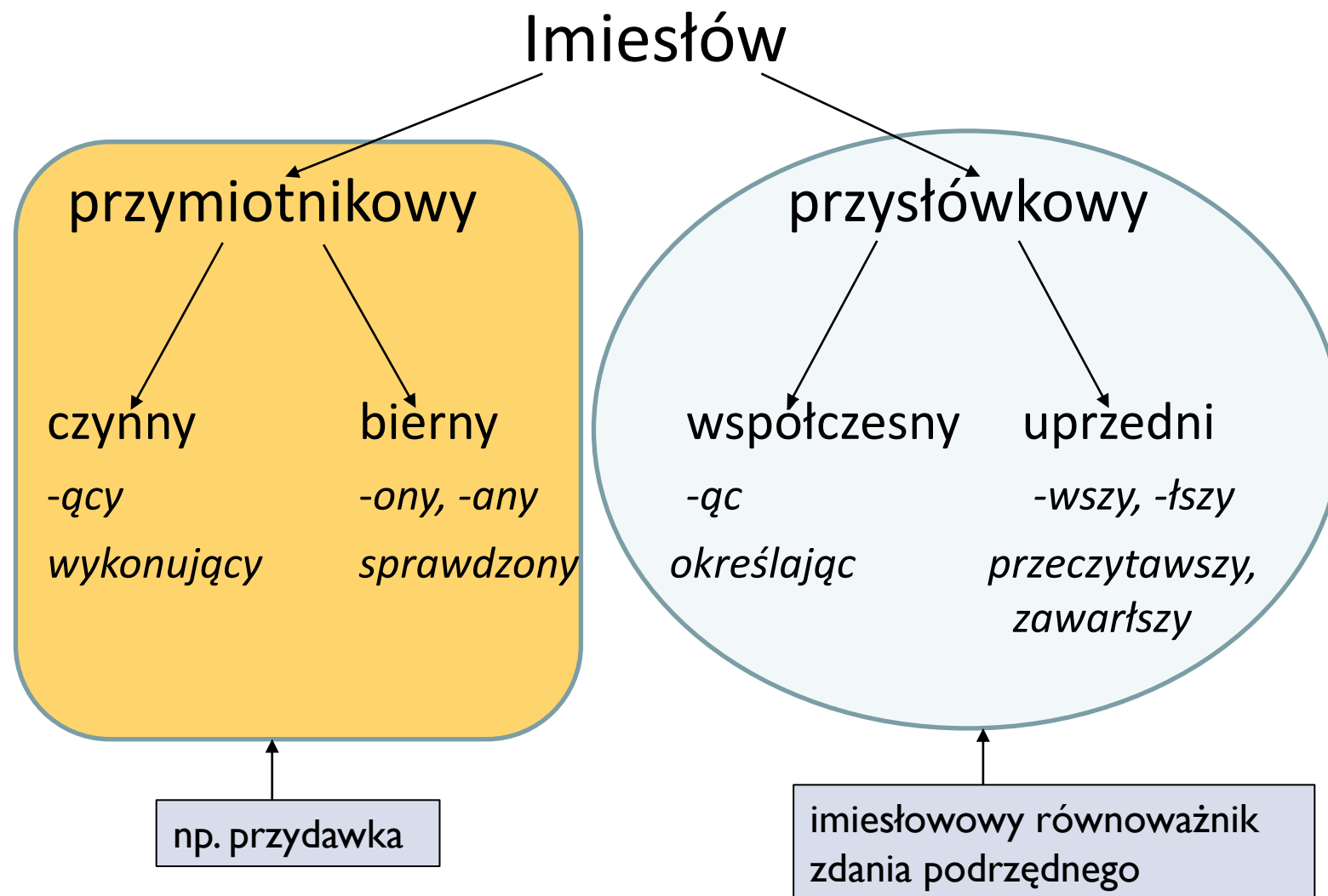
II. Powtórka ze składni – równoważniki zdań

Oprócz zdań w tekstach pojawiają się **równoważniki zdań**, czyli grupy wyrazów połączonych treściowo i gramatycznie niemające orzeczenia w formie osobowej czasownika.

Wśród nich szczególne miejsce zajmują **imiesłowe równoważniki zdania podrzędnego** (tworzone przez imiesłów przysłówkowy wraz z ewentualnymi określeniami).

*Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi formę i sposób prowadzenia dokumentacji, **mając na uwadze konieczność zapewnienia właściwej rejestracji zawieranych umów.***

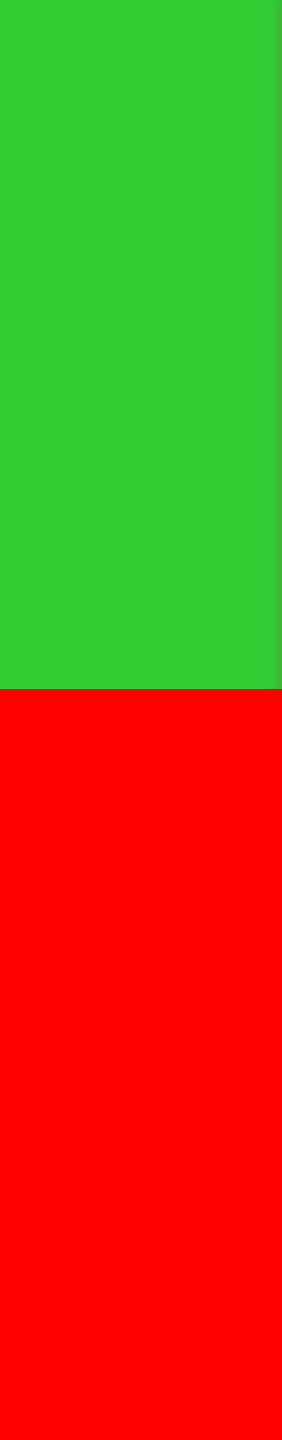
II. Powtórka ze składni – imiesłowy

II. Powtórka ze składni – wtrącenie (dopowiedzenie)

Wtrącenie (dopowiedzenie) z punktu widzenia treści to pojawiająca się w zdaniu **informacja poboczna**, która nie jest niezbędna do zrozumienia zasadniczego przekazu tego zdania. Z punktu widzenia struktury zaś to ten element w zdaniu, który możemy z niego usunąć bez szkody dla budowy i sensu tego zdania.

*W całym łańcuchu zaopatrzenia w wodę do spożycia, **od obszarów zasilania ujęć wody do spożycia, przez jej uzdatnianie, magazynowanie i dystrybucję aż do punktu zgodności, o którym mowa w art. 4c ust. 1**, stosuje się podejście oparte na ryzyku.*

III. Kiedy stawiamy przecinek, a kiedy nie

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Niejednorodne (czyli pełniące w zdaniu różną funkcję) części zdania wchodzą ze sobą w związki składniowe:

- zgody (podmiotu z orzeczeniem, podmiotu z przydawką)
- rzędu (np. orzeczenia z dopełnieniem)
- przynależności (orzeczenia z okolicznikiem)

A związków nie należy rozбивać. Dlatego nie rozdzielamy przecinkiem związku podmiotu z orzeczeniem, podmiotu z przydawką, orzeczenia z dopełnieniem, orzeczenia z okolicznikiem, dopełnienia z jego przydawką itd. – nawet jeśli każda ze składowych otoczona jest swoimi określeniami.

Oddzielanie niejednorodnych części zdania jest jedną z przyczyn nadmiaru przecinków w tekstach aktów prawnych.

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Przecinkiem nie rozdziela się:

- **podmiotu** (w tym podmiotu szeregowego) **od orzeczenia**, np.:

X *Operator lotniczy, zgłasza Prezesowi Urzędu każdy wypadek z materiałami niebezpiecznymi w terminie 7 dni.*

podmiot

orzeczenie

podmiot wyrażony trzema wyrazami – podmiot szeregowy

X *Strategia Zakładu i strategię obszarowe, jak również aktualizacje tych dokumentów, są przyjmowane w formie uchwały Zarządu Zakładu.*

orzeczenie

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Po podmiocie czasem występuje jeszcze drugi składnik – przyłączany spójnikiem **a** wraz z wyrażeniem typu **w przypadku, w sytuacji, w zakresie** – i dopiero po tym członie następuje dokończenie całego wypowiedzenia.

Jeżeli taki człon jest równorzędnym składnikiem podmiotu szeregowego (wskazuje na to liczba mnoga orzeczenia), **nie stawiamy po nim przecinka**:

✓ *Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w stosunku do szkół i placówek artystycznych – minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego **określa** [...] wymagania, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora [...].*

bez przecinka

Jeśli natomiast człon ten ma charakter uzupełniający, wtrącony, to **wydzielamy go przecinkami z obu stron** (orzeczenie musi mieć wówczas l. pojedynczą):

✓ *Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w stosunku do szkół i placówek artystycznych – minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, **określi** [...] wymagania, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora [...].*

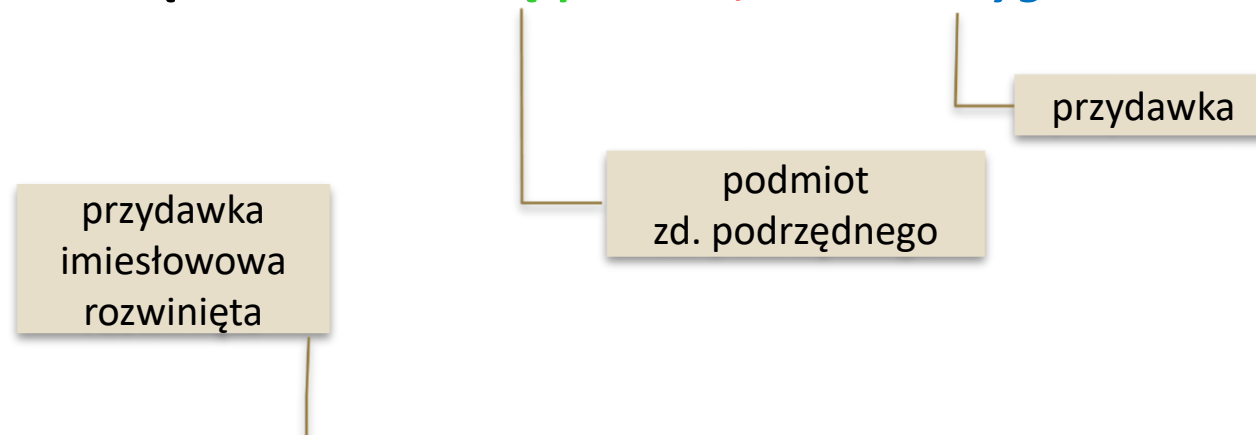
z przecinkiem

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Przecinkiem nie rozdziela się:

- przydawki od określanego przez nią rzeczownika, np.:

X *Inspektor kontroli Zakładu ma prawo wezwać płatnika składek i ubezpieczonego [...] w celu złożenia wyjaśnień albo zeznań, [...] gdy zachodzą uzasadnione **wątpliwości**, **co do wiarygodności** dokumentu.*

X ***Obiekt**, **uznany za pomnik przyrody** jest oznaczony znakiem E-11 „drogowskaz do zabytku przyrody”.*

III.1. Przydawka integralna a dopowiadająca

Przydawka imiesłowa rozwinięta

integralna – **nie stawiamy**

wyznacza zakres określanego rzeczownika (stanowi z nim ścisły związek składniowy):

*Informatyczne nośniki danych zawierające zapisy obrazu lub dźwięku włącza się do akt postępowania w zaklejonych **kopertach oznaczonych sygnaturą akt postępowania**.*

dopowiadająca – **stawiamy**

rozwija treść określanego rzeczownika, którego zakres jest już wyznaczony:

*Wymagania szczególne w zakresie eksploatacji zbiorników ciśnieniowych z **wykładzinami antykorozyjnymi, służącymi do ochrony ścianek zbiornika przed chemicznym działaniem płynu, izolacyjnymi, służącymi do ochrony ścianek zbiornika przed przekroczeniem temperatury dopuszczalnej, antyerozyjnymi, chroniącymi ścianki zbiornika przed mechanicznym ich zużyciem**.*

III.1. Przydawka dopowiadająca czy integralna?

W praktyce rozróżnienie **przydawka integralna** – **przydawka dopowiadająca** nie jest kryterium ścisłym ani łatwym do stosowania.

Przecinek okaże się zbędny, gdy przydawka rozwinięta poda informację kluczową dla zdania, a nie – dodatkową, wtórną. **Przydawka integralna** jest istotnym składnikiem treści zdania i jej usunięcie, w przeciwieństwie do wtrącenia czy dopowiedzenia, mogłoby spowodować naruszenie sensu wypowiedzenia.

Przydawkę dopowiadającą zaś można usunąć bez szkody dla struktury zdania, choć zapewne zubożymy wtedy treść przekazu.

III.1. Przydawka dopowiadająca

Przydawki dopowiadające wplecione w środek zdania ujmuje się w przecinki obustronnie.

X *Specjalistyczna uzbrojona formacja ochronna posiada następujące dokumenty: [...] plan ochrony jednostki wojskowej, sporządzony przez szefa (kierownika) komórki odpowiedzialnej za ochronę jednostki wojskowej i zatwierdzony przez dowódcę jednostki wojskowej lub wyciąg z tego planu.*

brak przecinka
domykającego

po korekcie:

V *Specjalistyczna uzbrojona formacja ochronna posiada następujące dokumenty: [...] plan ochrony jednostki wojskowej, sporządzony przez szefa (kierownika) komórki odpowiedzialnej za ochronę jednostki wojskowej i zatwierdzony przez dowódcę jednostki wojskowej, lub wyciąg z tego planu.*

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Przecinkiem nie rozdziela się:

- orzeczenia od dopełnienia, np.:

X *Wojskowy organ rejestrujący **zgłasza**, właściwemu **staroście** **zapotrzebowanie** na numery rejestracyjne zawierające wyróżnik województwa i powiatu.*

dopełnienie
bliższe

orzeczenie

dopełnienie
dalsze

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Przecinkiem nie rozdziela się:

- **orzeczenia od okolicznika**, zwłaszcza okolicznika inicjalnego, np.:

X *Po zamknięciu projektu, kierownik projektu **przekazuje** właścicielowi projektu dokumentację projektu na podstawie protokołu odbioru.*

okolicznik czasu

orzeczenie

X *W przypadku oddelegowania pracownika do pracy zdalnej, należy mu **zapewnić** narzędzia pracy.*

Rozbudowane okoliczniki:

- „po zamknięciu projektu”,
- „w przypadku oddelegowania pracownika do pracy zdalnej”

zostały oddzielone przecinkiem od zasadniczej części zdania. Przecinek ten jest zbędny – nie mamy do czynienia ze zdaniami podrzędnymi ani z dopowiedzeniami, lecz jedynie z **bardziej rozbudowanymi wyrażeniami (okolicznikami)**. Przecinek po **okoliczniku inicjalnym** jest szczególnie rażący.

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Okoliczniki inicjalne często zaczynają się następująco:

Bez względu na...

Wskutek...

Na podstawie...

Z chwilą...

Zgodnie z...

W zależności od...

W celu...

Na mocy...

W terminie...

W odróżnieniu od...

Ze względu na...

Z powodu...

Stosownie do...

Mimo...

W przypadku...

Na wniosek...

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

Nie stawiamy przecinka bezpośrednio **po** wyrazach i wyrażeniach wprowadzających lub odnoszących się do wcześniejszej wypowiedzi typu:

A zatem...

Ponadto...

Na tej podstawie...

Dzięki temu...

Dodatkowo...

W takim przypadku...

Mimo to...

Niezależnie od tego...

W związku z tym...

Tym samym...

Zasadniczo...

Jednak ... (Niemniej jednak...)

W rezultacie...

Stąd...

Na przykład...

Ponadto tendencje wzrostowe pojawiają się początkowo raczej na obszarach miejskich.

W rezultacie spółka BE uzyskała bardzo silną pozycję.

bez przecinka

III.1. Niejednorodne części zdania pojedynczego

- ✓ *Stosownie do art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa projekt rozporządzenia został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej Rządowego Centrum Legislacji.*
- ✓ *Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 178/2002 należy podjąć konieczne środki w sytuacji, kiedy bezsprzecznie żywność przywożona z kraju trzeciego może stanowić poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi, zdrowia zwierząt lub środowiska.*
- ✓ *Ze względu na obowiązujące już cła wyrównawcze nie nałożono w pełni ceł antydumpingowych.*
- ✓ *Ponadto powyższe ustalenia ogranicza się do produktów pochodzących z państw EFTA.*

III.2. Szereg a elementy nierównorzędne

III.2. Szereg

W zdaniu pojedynczym przecinek stawiamy między połączonymi bezspójnikowo **jednorodnymi** (takimi samymi składniowo, tj. pełniącymi w zdaniu tę samą funkcję) częściami zdania, czyli **między elementami szeregu (wyliczenia)**.

Szereg mogą tworzyć:

- podmioty,
- dopełnienia (tego samego typu),
- przydawki (równorzędne),
- okoliczniki (tego samego typu).

III.2. Szereg

- **szereg podmiotów:**

*W posiedzeniu mają prawo wziąć udział **prokurator, skazany**, jego **obrońca**, sądowy **kurator** zawodowy, **osoba** godna zaufania [...].*

- **szereg dopełnień** (tego samego typu, czyli bliższych albo dalszych):

*Pracownik ma obowiązek zgłosić każdy taki incydent **dyrekcji, ochronie** lub **pracownikowi recepcji**.*

- **szereg przydawek** (równorzędnych):

*W **trzeciej, czwartej, ósmej i dziesiątej** rubryce należy wstawić znak X.*

- **szereg okoliczników** (tego samego typu, czyli jednorodnych – odpowiadających na to samo pytanie):

*Lista wnioskodawców zostanie opublikowana **na stronie www.krrit.gov.pl**, **w siedzibie Biura KRRiT, w lokalnych rozgłoszeniach**.*

III.2. Szereg przydawek czy przydawki nierównorzędne?

Co najmniej dwie przydawki obok siebie w zdaniu

równorzędne

pełnią tę samą funkcję
wobec określanego
rzeczownika: *trzecia*,
czwarta, *dziesiąta* rubryka

nierównorzędne

jedna z nich określa związek
tworzony przez drugą wraz
z rzeczownikiem: *przewoży*
krajowe kolejowe

III.2. Przydawki nierównorzędne

Przecinka nie stawiamy, jeśli dwie przydawki są względem siebie **nierównorzędne znaczeniowo**.

Jedna przydawka (ta o węższym znaczeniu) określa całość złożoną z drugiej przydawki (o szerszym znaczeniu) i wyrazu określanego, do którego ta druga przydawka się odnosi:

Symbol MN43 oznacza teren **zabudowy mieszkaniowej** *jednorodzinnej*.

zabudowy mieszkaniowej ← *jednorodzinnej*

przewozy krajowe *kolejowe*

przewozy krajowe ← *kolejowe*

III.2. Przydawki – decydujemy

Kryterium równorzędności jest mało wyraziste. Jednak to **piszący decyduje** o tym, jak chce ustrukturyzować treść. To od niego będzie więc zależała odpowiedź na pytanie, czy postawić przecinek – w zależności od tego, co chce przekazać.

*Takie działanie w żaden sposób nie wpływa na **główny** [,] **wyznaczony cel** inflacyjny banku centralnego.*

*Część składki na ubezpieczenie jest odprowadzana do otwartych funduszy emerytalnych, stanowiących **drugi** [,] **kapitałowy filar** ubezpieczeń społecznych.*

W pierwszym zdaniu może chodzić o cel o dwóch cechach lub o cel główny spośród wyznaczonych. W drugim zdaniu może chodzić o filar o dwóch cechach lub o filar drugi spośród kapitałowych.

III.2. Szereg okoliczników?

Gdy w zestawieniu okoliczników jednorodnych (czyli odpowiadających na to samo pytanie) **drugi okolicznik zawęży zakres** okolicznika pierwszego, to **ten drugi okolicznik wydzielamy przecinkami** z obu stron. Takie okoliczniki nie są równorzędne znaczeniowo.

gdzie?

gdzie dokładnie?

Na rękawie, na wysokości mankietu, naszyty jest galon złoty bez pętli.

z przecinkiem zamykającym

III.2. Okoliczniki nierównorzędne

Przecinkiem możemy **nie rozdzielać** okoliczników jednorodnych, jeśli jeden z nich ma szerszy zakres znaczeniowy od drugiego i oba wspólnie określają to samo miejsce lub tę samą porę.

- *w Bierzwiku w powiecie choszczeńskim*
- *w Markach koło Warszawy*
- *w siedzibie Ministerstwa Zdrowia w pokoju nr 312*
- *w sobotę po południu*

***Z przodu po lewej stronie** umieszczona jest kieszonka.*

Z tego punktu widzenia również to zdanie mogłoby być zapisane bez przecinków – wybór należy tu do piszącego:

***Na rękawie na wysokości mankietu** naszyty jest galon złoty bez pętli.*

III.2. Okoliczniki niejednorodne

Przecinka nie stawiamy, jeśli sąsiadujące okoliczniki są **niejednorodne** (tzn. odpowiadają na różne pytania).

Zapisy zostaną uzupełnione **w umowie w terminie do 7 dni w sposób ustalony ze zleceniodawcą.**

w umowie (gdzie?) – okolicznik miejsca

w terminie do 7 dni (w jakim terminie?) – okolicznik czasu

w sposób ustalony ze zleceniodawcą (w jaki sposób?) – okolicznik sposobu

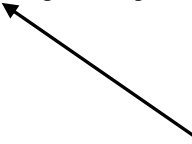
III.2. Okolicznik wtrącony lub dopowiedziany

Każdy z okoliczników niejednorodnych może być w zdaniu potraktowany jako **wtrącenie** lub **dopowiedzenie**. Pamiętajmy jednak, aby nie nadużywać tej możliwości. Pamiętajmy też, że **nie dotyczy to okolicznika inicjalnego** (czyli rozpoczynającego zdanie).

*Dane pomiarowe z inspekcji podwodnej powinny być zapisane i przekazane w formacie plików typu .jpg, **po wcześniejszym uzgodnieniu z Biurem Hydrograficznym Marynarki Wojennej**, do właściwej jednostki.*

***W przypadku uchylenia postanowienia sądu rejestrowego zarządzającego dokonanie wpisu** sąd rejestrowy zarządza jego wykreślenie z rejestru fundacji rodzinnych.*

bez przecinka

III.2. Okolicznik – trzy oczywiste konteksty

W przypadku **spiętrzenia** okoliczników **tylko trzy konteksty nie budzą żadnych wątpliwości** interpretacyjnych:

- 1) gdy spiętrzenie okoliczników ma charakter **wyliczenia**, tzn. gdy są one jednorodne, a kolejny nie precyzuje znaczenia elementu poprzedzającego, okoliczniki **oddzielamy** przecinkiem np.:

*W ramach realizacji zadań Państwowej Inspekcji Sanitarnej **w obiektach** Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, **w biurach** Agencji Wywiadu, **w budynkach** Centralnego Biura Antykorupcyjnego przeprowadza się kontrole na podstawie informacji o budowie lub przebudowie tych obiektów, biur, budynków.*

- 2) gdy drugi (lub kolejny) człon funkcjonuje na zasadach **wtrącenia lub dopowiedzenia**, wydzielamy go przecinkami (oddzielamy przecinkiem), np.:

*Wojewoda ogranicza **w drodze decyzji, na wniosek Komendanta Głównego Straży Granicznej**, sposób korzystania z nieruchomości, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia właściwej realizacji inwestycji.*

III.2. Okolicznik – trzy oczywiste konteksty

3) gdy sąsiadują ze sobą okoliczniki **niejednorodne** (np. miejsca i czasu), spośród których drugi (lub kolejny) nie jest wtrąceniem lub dopowiedzeniem, okoliczników **nie oddzielamy** przecinkiem, np.:

*Testy kwalifikacyjne przeprowadza egzaminator **w wojewódzkim ośrodku ruchu drogowego w terminach wyznaczonych** przez ministra właściwego do spraw transportu.*

UWAGA:

- o którym mowa **w art. 4 ust. 7 pkt 2 lit. a tiret pierwsze...**
 - Na podstawie **art. 4 ust. 9** ustawy...
 - **w art. 1 w ust. 6...**
- bez przecinków po kolejnych jednostkach redakcyjnych.

III.3. *A-więc-czyli* kontra *i-lub-ani*

III.3. *A-więc-czyli* kontra *i-lub-ani*

Niezależnie od tego, czy spójniki te **przyłączają** elementy zdania pojedynczego czy **elementy współrzędne** w zdaniu złożonym:

przecinek *stawiamy*
przed spójnikiem:

przeciwstawnym
(*a, ale, lecz, zaś*)

wynikowym
(*więc, zatem, wskutek czego*)

synonimicznym
(*czyli, to znaczy, to jest*)

przecinka *nie stawiamy* przed
spójnikiem:

łącznym
(*i, oraz*)

rozłącznym
(*lub, albo, bądź, czy*)

wyłączającym
(*ani*)

III.3. A-więc-czyli

przeciwstawne (**a**, **ale**, **lecz**, **jednak**, **zaś**, **natomiast**):

*Przepisy dotyczące państw członkowskich UE stosuje się również do państw niebędących państwami członkowskimi Unii Europejskiej, **ale** należących do Europejskiego Obszaru Gospodarczego.*

*Podmiot realizuje obowiązek określony w art. 189, **ale** nie przekazuje pełnej informacji.*

wynikowe (**więc**, **zatem**, **wskutek czego**):

*W całym okresie badanym średnia cena zbytu przemysłu krajowego wynosiła 0,26 zł/szt., **zatem** poniżej 0,12 EUR/szt.*

*Ustanowienie odpłatnych służebności nie znajduje się w zamkniętym katalogu zwolnień przedmiotowych z art. 9, **wskutek czego** niemożliwe będzie zwolnienie podatnika od zapłat podatku z tego tytułu.*

synonimiczne (**czyli**, **to jest**, **to znaczy**, **innymi słowy**):

*Zanieczyszczenie pyłem PM10 w Polsce jest spowodowane głównie tzw. niską emisją, **czyli** emisją ze źródeł o wysokości nieprzekraczającej 40 metrów.*

*Przewinienie dyscyplinarne jest zawinione wtedy, gdy policjant ma zamiar jego popełnienia, **to jest** chce je popełnić albo się na to godzi.*

III.3. I-lub-ani

łączne (*i*, *oraz*):

Przepisy rozporządzenia określają sposób *i* tryb przeprowadzania przetargów **oraz** przeprowadzania rokowań.

Podmiot wydaje zaświadczenie **oraz** przechowuje kopię wydanego zaświadczenia.

rozłączne (*lub*, *albo*, *bądź* , *czy*):

Podmiot zawarł umowę o odroczeniu terminu płatności **albo** umowę o rozłożeniu na raty należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

Rzecznik dyscyplinarny rozstrzyga o uwzględnieniu wniosku **albo** odmawia uwzględnienia wniosku.

wyłączające (*ani*):

Kasa nie wypłaca środków pochodzących z nadwyżki bilansowej **ani** oprocentowania wkładów.

Prowadzący działalność gospodarczą nie wytwarzał biokomponentów i biopaliw **ani** nie posiadał surowców do ich produkcji i wytworzenia.

III.3. I-lub-ani

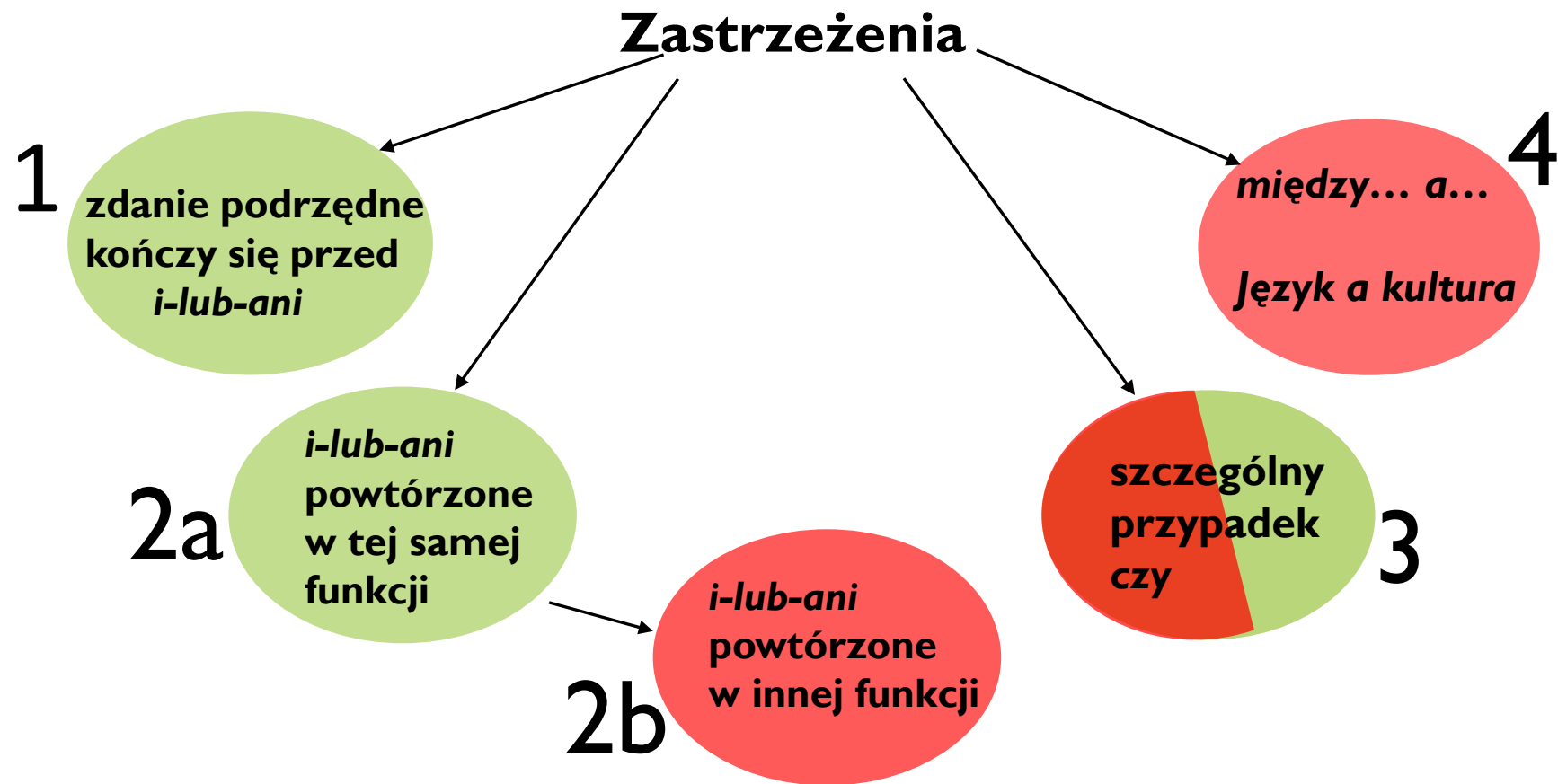
Nie stawiamy przecinka przed *itd.*, *itp.*

X *W przypadku gdy wykaz, o którym mowa w pkt 2.1, zawiera odesłanie do konkretnej wersji dokumentu (identyfikowanej przez datę publikacji, numer edycji, numer wersji, **itd.**), nie stosuje się kolejnych wersji tego dokumentu.*

po korekcie:

V *W przypadku gdy wykaz, o którym mowa w pkt 2.1, zawiera odesłanie do konkretnej wersji dokumentu (identyfikowanej przez datę publikacji, numer edycji, numer wersji **itd.**), nie stosuje się kolejnych wersji tego dokumentu.*

III.3. Spójniki współrzędne – pewne zastrzeżenia

III.3. A jednak czasem przecinek przed *i-lub-ani*

Musimy zapomnieć o szkolnej zasadzie, że „przed *i* nie stawia się przecinka”.

1 W zdaniu złożonym może się zdarzyć, że zdanie podrzędne kończy się przed spójnikiem z grupy *i-lub-ani* – wtedy przecinek przed tym spójnikiem należy postawić (więcej o tym przy okazji interpunkcji zdań złożonych).

2a Przecinek przed spójnikiem z grupy *i-lub-ani* postawimy również w przypadku, gdy jest on powtórzony w tej samej funkcji co poprzedni.

III.3. Spójniki współrzędne powtórzone

2a

Jeśli spójniki z grupy *i-lub-ani* w zdaniu **pojedynczym** powtarzają się i pełnią **tę samą funkcję**, przed powtarzającym się spójnikiem **stawiamy przecinek**.

*W skład Zespołu wchodzi: Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej **lub** Zastępca Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej, **lub** inny przedstawiciel wyznaczony przez Komendanta Głównego Żandarmerii Wojskowej.*

2b

Jeżeli powtórzony spójnik w zdaniu pojedynczym pełni **inną funkcję**, przecinka przed nim **nie stawiamy**.

*W skład Zespołu wchodzi minister właściwy do spraw zagranicznych **lub** wyznaczony przez niego przedstawiciel w randze sekretarza stanu **lub** podsekretarza stanu.*

III.3. Spójniki współrzędne powtórzone

Powtórzony spójnik

jeśli pełni tę samą funkcję co pierwszy
– stawiamy przed nim przecinek:

jeśli pełni inną funkcję niż pierwszy
– nie stawiamy przed nim
przecinka:

W skład Zespołu wchodzą:

- ① **Komendant Główny** Żandarmerii
Wojskowej **lub**
- ② **Zastępca Komendanta** Głównego
Żandarmerii Wojskowej, **lub**
- ③ **inny przedstawiciel** wyznaczony przez
Komendanta Głównego Żandarmerii
Wojskowej.

W skład Zespołu wchodzą:

- ① **minister** właściwy do spraw
zagranicznych **lub**
- ② wyznaczony przez niego
przedstawiciel w randze
 - a **sekretarza stanu lub**
 - b **podsekretarza stanu.**

III.3. Spójniki współrzędne powtórzone

2a

Podobnie dzieje się **w zdaniu złożonym współrzędnie**.

Gdy kolejne zdanie składowe o identycznej funkcji wprowadzamy za pomocą tego samego spójnika z grupy *i-lub-ani*, to **przed każdym kolejnym spójnikiem stawiamy przecinek**.

*Podmiot uiszcza opłatę **albo** składa wniosek o odroczenie opłaty, **albo** występuje z wnioskiem o anulowanie opłaty.*

W przypadku gdy:

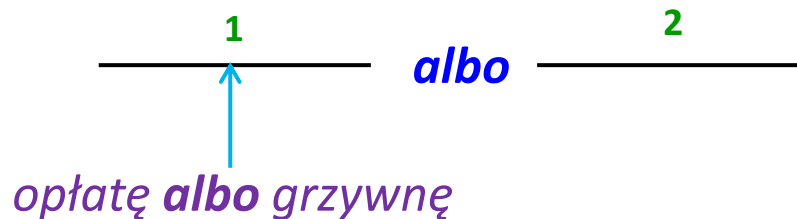
- 1) podatnik zawiadomi naczelnika właściwego urzędu skarbowego o zaprzestaniu dokonywania sprzedaży na odległość towarów importowanych **lub***
- 2) nie ma możliwości skontaktowania się z podatnikiem, **lub***
- 3) podatnik nie istnieje [...].*

III.3. Spójniki współrzędne powtórzone

2b

Jeśli natomiast w zdaniu złożonym współrzędnie drugi lub kolejny powtórzony spójnik wprowadza elementy wypowiedzenia **nierównorzędne**, to przed takim spójnikiem – mimo że jest powtórzony – **przecinka nie stawiamy**.

Podmiot uiszcza¹ *opłatę albo grzywnę* **albo** występuje² z wnioskiem o ich anulowanie.

III.3. Szczególny spójnik czy

3

Nie stawiamy przecinka przed spójnikiem czy łączącym zdania **współrzędne rozłączne**.

*Wnosisz o wydanie pierwszego dowodu **czy** chcesz zmienić dane zawarte w już posiadanym dowodzie?*

Jeśli jednak spójnik czy wprowadza zdanie podrzędne, **przecinek stawiamy**.

*Istnienie takiego interesu zależy od tego (czego?), **czy** stwierdzenie nieważności zaskarżonego aktu może mieć konsekwencje prawne.*

*Do Komisji należy dokonanie oceny (czego?), **czy** zamieszczenie w decyzji takich elementów jest wskazane.*

III.3. Szczególny spójnik czy

Zdarza się jednak, że w zdaniu złożonym **pierwsze czy wprowadza zdanie podrzędne, a kolejne pojawia się w funkcji rozłącznej**. Wtedy przecinka przed tym drugim czy nie stawiamy.

*W razie wątpliwości, **czy** stosować prawo dotychczasowe **czy** przepisy niniejszej ustawy, stosuje się niniejszą ustawę.*

pierwsze czy wprowadza
zdanie **podrzędne**

drugie czy wskazuje na jedną z dwóch
możliwości, pełni zatem **funkcję rozłączną**

III.3. Szczególny przypadek: *między... a...*

4

Nie stawiamy też przecinka w zestawieniu *(po)między... a...*

*Warunki współpracy **między** kasą **a** pracodawcą oraz zakres świadczeń pracodawcy na rzecz kasy określa umowa.*

*Pośrednie powiązania **pomiędzy** kasą **a** bankiem krajowym, bankiem zagranicznym, instytucją kredytową, instytucją finansową lub kasą mają charakter wielopoziomowy.*

Nie stawiamy również przecinka przed *a* w zestawieniach typu:
język a kultura, teoria a praktyka, występujących najczęściej w tytułach.

*Zasady techniki prawodawczej **a** zasady prawidłowej legislacji*

III.4. Wtrącenie i dopowiedzenie

III.4. Wtrącenie i dopowiedzenie

Wtrącenie wydzielamy z obu stron przecinkami, myślnikami lub bierzemy w nawias.

Dopowiedzenie to rodzaj wtrącenia, które pojawia się na końcu zdania – a zatem oddzielamy je od reszty tylko na początku, gdyż po nim następuje kropka kończąca całe zdanie.

Wtrąceniem czy dopowiedzeniem może być zarówno **pojedynczy wyraz, jak i wiele powiązanych ze sobą wyrazów, a także całe zdanie.**

III.4. Wtrącenie i dopowiedzenie

Zdaniem organu nadzoru przedmiotowa uchwała, **wydana na podstawie art. 18 ust. 1 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej [...]**, stanowi akt kierownictwa wewnętrznego [...].

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, **w drodze rozporządzenia**, wymagania, jakim powinna odpowiadać osoba zajmująca stanowisko dyrektora [...].

[...] wskazanie ograniczeń obrotu obligacjami, **w tym obligacjami na okaziciela**, na rynku pierwotnym lub wtórnym

W skład systemu kierowania wchodzi również organy dowodzenia Siłami Zbrojnymi Rzeczypospolitej Polskiej, **w tym Naczelnny Dowódca Sił Zbrojnych**.

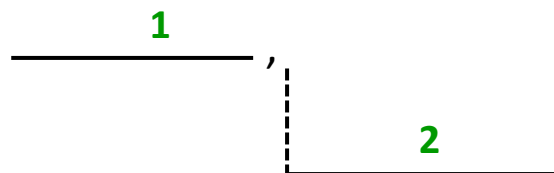
Pracownikowi, **w przypadku oddelegowania go do pracy zdalnej**, należy zapewnić narzędzia pracy.

III.5. Zdanie podrzędne

III.5. Zdanie podrzędne

W każdym zdaniu złożonym podrzędnie **powinien być (co najmniej jeden) przecinek**. Dzięki użyciu przecinka zdanie podrzędne zostaje oddzielone od zdania nadrzędnego. Typowe spójniki, zaimki względne lub partykuły wprowadzające zdanie podrzędne to: *aby, bowiem, czemu, gdy, że, żeby, bo, czy, ponieważ, gdyż, który, jaki, kiedy, jeżeli (jeśli)* itd.

¹Wpisuje się rok kalendarzowy, ²*którego dotyczy sporządzana informacja.*

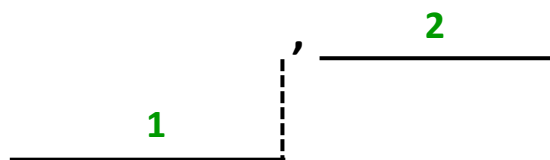
Przepisu ust. 2 nie stosuje się, *jeżeli kandydat na biegłego rewidenta nie mógł przystąpić do egzaminu pisemnego w wyznaczonym terminie z powodu choroby, wypadku losowego lub innej ważnej przyczyny losowej.*

Problem wścieklizny pojawił się ponownie, *kiedy zaczęto rejestrować coraz więcej przypadków tej choroby w środowisku zwierząt wolno żyjących.*

III.5. Zdanie podrzędne

Wypowiedzenie złożone może się rozpoczynać zarówno od zdania nadrzędnego, jak i podrzędnego. W przypadku odwrócenia kolejności zdań składowych przecinek ciągle stoi na granicy tych zdań.

Jeżeli¹ wynik oceny jest pozytywny, Prezes Urzędu zawiaдамia² wnioskującego o przyjęciu do nadzorowania budowy statku powietrznego.

Ponieważ niektóre postacie substancji chemicznych wymienionych w niniejszym wykazie są oznaczone¹ odmiennymi numerami CAS, numery CAS nie mogą² być użyte jako niepowtarzalne identyfikatory.

III.5. Zdanie podrzędne

Zdanie podrzędne wplecione w zdanie nadrzędne zawsze wydzielamy dwoma przecinkami – **otwierającym** i **zamykającym**.

Stosunek pracy^{1a} zawarty na czas określony, *który* ustalby² przed terminem zakończenia urlopu bezpłatnego,^{1b} przedłuża się do trzech miesięcy po zakończeniu tego urlopu.

III.5. Zdanie podrzędne

Zdanie podrzędne jest wydzielone przecinkami nawet wtedy, **gdy jego koniec wypada przed spójnikiem z grupy *i-lub-ani*** (czyli łącznym, rozłącznym lub wyłączającym) lub innym wskaźnikiem zespolenia, przed którym zwykle nie stawiamy przecinka. W tym wypadku trzeba zapamiętać o szkolnej regule, że „przed *i* nigdy nie stawiamy przecinka”. Nie ma przy tym znaczenia, czy jest to pierwszy czy powtórzony spójnik (*i* w jakiej funkcji).

Zawiadomienie o zamiar²ze wszczęcia kontroli ^{1a}dorecza się przedsiębiorcy,
²gdy płatnikiem składek jest osoba fizyczna, ^{1b}**lub** osobie upoważnionej do
reprezentowania płatnika składek [...].

III.5. Zdanie podrzędne

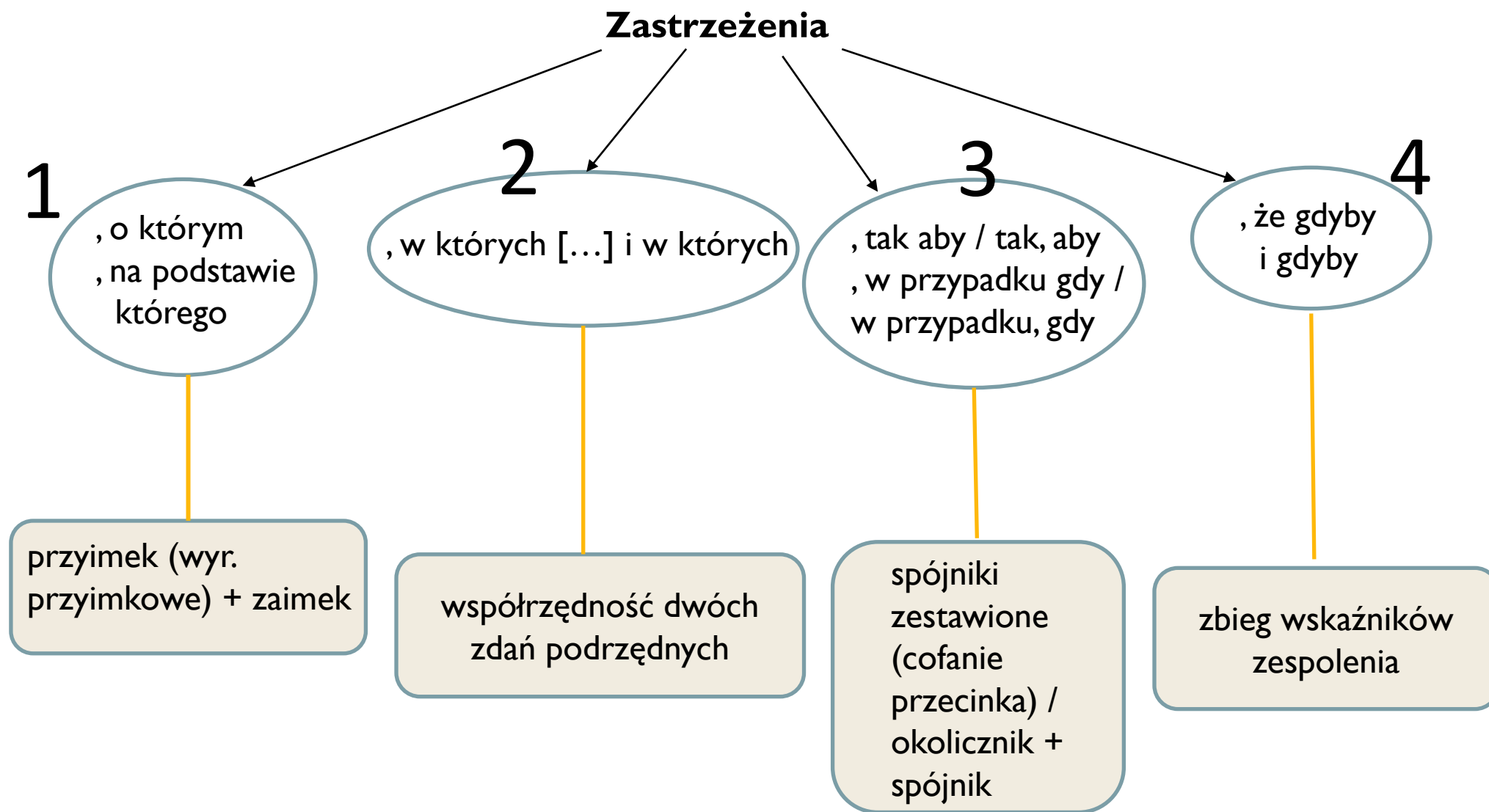
X *Minister właściwy do spraw wewnętrznych określa przypadki, w których policjant otrzymuje wyżywienie i normy wyżywienia.*

po korekcie:

V *Minister właściwy do spraw wewnętrznych ^{1a}określa przypadki, w których policjant ²otrzymuje wyżywienie, i ^{1b}normy wyżywienia.*

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

1

Zdanie podrzędne często jest wprowadzane przez zestawienie złożone z **przyimka (lub wyrażenia przyimkowego)** i **zaimka względnego**, które razem pełnią funkcję spójnika, np. *o którym, na jaki, na podstawie którego*. Stawiamy wtedy przecinek przed całym takim zestawieniem.

*Graniczną linię ochrony stanowi linia, **poza którą nie dopuszcza się cofania linii brzegu morskiego**.*

*Zezwolenia na wykonywanie zarobkowych operacji specjalistycznych wysokiego ryzyka wydane na podstawie przepisów dotychczasowych zachowują ważność przez okres, **na jaki zostały wydane**.*

*Wniosek zawiera imiona i nazwisko wnioskodawcy, numer PESEL, **o ile został mu nadany** [...].*

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

X *Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o świadectwie oględzin, rozumie się przez to dokument **na podstawie, którego** dopuszcza się statek powietrzny do wykonania lotu próbnego kontrolnego lub lotów próbnych doświadczalnych.*

po korekcie:

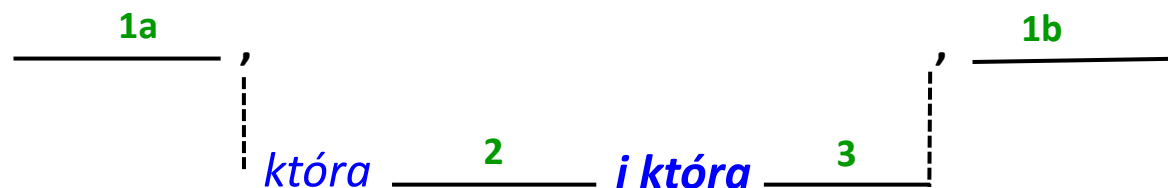
V *Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa o świadectwie oględzin, rozumie się przez to dokument, **na podstawie którego** dopuszcza się statek powietrzny do wykonania lotu próbnego kontrolnego lub lotów próbnych doświadczalnych.*

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

2

Jeśli jedno ze zdań podrzędnych jest współrzędne wobec innego zdania podrzędnego i zostało wprowadzone spójnikiem poprzedzonym spójnikiem łącznym, rozłącznym lub wyłączającym (*albo który, i kto, i który, i że, oraz aby, oraz gdy*), przecinek stawiamy jedynie przed pierwszym zdaniem podrzędnym.

Część produkcji cukru, izoglukozy^{1a} i syropu inulinowego, która jest²
produkowana w ramach przyznanej kwoty i która przekracza próg³
ustanowiony zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu, uznaje się^{1b} za wycofaną.

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

Ilekroć w rozporządzeniu jest mowa¹ o bazie macierzystej, rozumie się² przez to bazę operacyjną wskazaną członkowi załogi przez operatora jako baza, z której³ członek załogi rozpoczyna⁴ i w której⁴ kończy pracę oraz w której operator zazwyczaj nie odpowiada⁵ za zakwaterowanie danego członka załogi.

 ¹ ² z której ³ i w której ⁴ oraz w której ⁵

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia

X *Do wniosku dołącza się oświadczenie wydane przez wnioskującego, że statek powietrzny jest budowany zgodnie ze wskazaną przez niego dokumentacją techniczną **lub, że** występują podane w odrębnym wykazie odstępstwa [...].*

V Po korekcie:
*Do wniosku ¹dołącza się² oświadczenie wydane przez wnioskującego, **że** statek powietrzny jest budowany zgodnie ze wskazaną przez niego dokumentacją techniczną **lub że** ³występują podane w odrębnym wykazie odstępstwa [...].*

¹_____,
 |
 że ²_____ **lub że** ³_____

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia (cofanie przecinka)

3

Zdanie podrzędne bywa wprowadzane nie tylko przez pojedyncze spójniki (np. *jeśli, że, ponieważ*), lecz także przez połączenia tych spójników z innymi spójnikami oraz z partykułami i przysłówkami. Mówimy wtedy o **spójnikach zestawionych**. Regułą w takim przypadku jest stawianie przecinka przed całym połączeniem (tzw. **cofanie przecinka**).

, chyba że

, podczas gdy

, z chwilą gdy

, dopiero gdy

, pomimo że

, z tym że

, mimo że

, to znaczy że

, zwłaszcza gdy

, na przykład gdy

, właśnie gdy

, zwłaszcza jeżeli

, nawet gdy

, w miarę jak

, zwłaszcza kiedy

, nawet jeśli

, w razie gdyby

, zwłaszcza że

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia (cofanie przecinka)

X *Do zgromadzenia sędziów izby, podejmowania uchwał oraz komisji skrutacyjnej przepisy § 24–27, § 28 ust. 1, § 29 i § 30 stosuje się odpowiednio **z tym, że:** [...]*

po korekcie:

V *Do zgromadzenia sędziów izby, podejmowania uchwał oraz komisji skrutacyjnej przepisy § 24–27, § 28 ust. 1, § 29 i § 30 stosuje się odpowiednio, **z tym że:** [...]*

X ***Z chwilą, gdy** instrumenty finansowe zostają wykluczone lub wycofane z systemu obrotu, należy je traktować jako instrumenty poza systemem obrotu.*

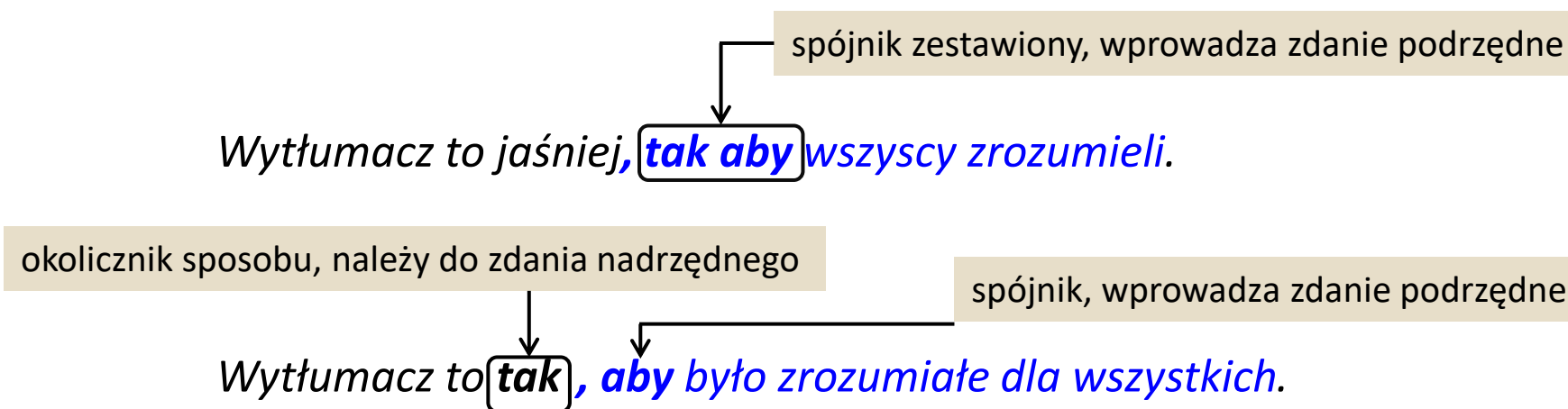
po korekcie:

V ***Z chwilą gdy** instrumenty finansowe zostają wykluczone lub wycofane z systemu obrotu, należy je traktować jako instrumenty poza systemem obrotu.*

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia (cofanie przecinka)

Czasami tak samo lub podobnie zbudowane wyrażenia mają różną interpunkcję:

- gdy pełnią funkcję spójników zestawionych, należą do zdania podrzędnego i należy postawić przecinek **przed nimi**,
- gdy na przysłówkę, zaimek lub wyrażenie przyimkowe połączone ze spójnikiem pada akcent zdaniowy (pełnią one wówczas rolę okoliczników), **rozdzielamy** te wyrazy przecinkiem.

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia (cofanie przecinka)

Najczęściej spotykane połączenia tego typu:

dlatego że

dlatego żeby

na wypadek gdyby

pod warunkiem że

szczególnie gdy

szczególnie jeśli

tak aby

tym bardziej że

w chwili gdy

wówczas gdy

w przypadku gdy

wtedy gdy

III.5. Zdanie podrzędne – pewne zastrzeżenia (cofanie przecinka)

*Termin zapłaty określony w umowie nie może przekraczać 60 dni liczonych od dnia doręczenia dłużnikowi faktury lub rachunku potwierdzających dostawę towaru lub wykonanie usługi, **pod warunkiem że** ustalenie to nie jest rażąco nieuczciwe wobec wierzyciela.*

↑
spójnik
zestawiony

*Wezwanie dobrowolne zostaje ogłoszone **pod warunkiem, że** do dnia wskazanego w treści tego wezwania właściwy organ udzieli zezwolenia na dokonanie koncentracji przedsiębiorców.*

↑
okolicznik warunku (należy do zdania
podrzędnego)

III.5. Zdanie podrzędne – w przypadku gdy

W przypadku gdy z przecinkiem i bez przecinka

Połączenie wyrażenia przyimkowego *w przypadku* ze spójnikiem *gdy* zazwyczaj traktujemy jako rodzaj spójnika zestawionego. Nie rozdzielamy wówczas tej konstrukcji przecinkiem – szczególnie gdy stoi na początku zdania.

*W przypadku gdy wynik głosowania budzi uzasadnione wątpliwości,
Przewodniczący Rady zarządza ponowne głosowanie.*

Jeśli zdanie podrzędne **nie jest pierwsze** w kolejności, **przecinek stoi przed całym wyrażeniem** wprowadzającym człon podrzędny.

*Wysokość kwoty objętej obowiązkiem zapłaty kary pieniężnej przez
członek związku przedsiębiorców nie może przekraczać 10 000 euro,
w przypadku gdy ten członek związku przedsiębiorców nie osiągnął
obrotu w okresie trzyletnim, o którym mowa w ust. 5.*

III.5. Zdanie podrzędne – w przypadku gdy

W przypadku gdy z przecinkiem i bez przecinka

Jednak w środku wypowiedzenia złożonego „w przypadku” może być **okolicznikiem** w zdaniu nadrzędnym (pada na niego akcent), a „gdy” – **spójnikiem** wprowadzającym zdanie podrzędne. Stawiamy wówczas przecinek po „w przypadku”.

*Pieczczę należy umieścić **tylko w przypadku**, **gdy** decyzja sporządzona jest w formie papierowej.*

↑
okolicznik warunku,
należy do zdania
nadrzędnego

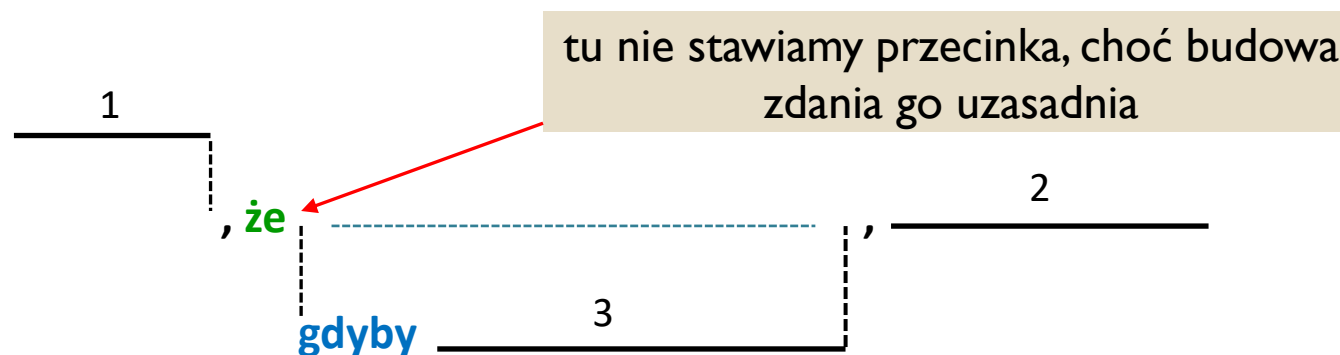
↖
spójnik, wprowadza
zdanie podrzędne

III.5. Zdanie podrzędne – zbieg dwóch wskaźników zespolenia

4

Jeśli dojdzie do zbiegu **dwóch** spójników (np. *że jeśli*, *że gdyby*, *aby jeżeli*, *i gdyby*), przecinek stawiamy przed całym zestawieniem (o ile pierwszy ze spójników nie należy do grupy *i-lub-ani*). Mamy wówczas do czynienia z sytuacją zwaną **zbiegiem wskaźników zespolenia**, w której pierwszy spójnik wprowadza jedno zdanie podrzędne, a drugi – kolejne (podrzędne wobec tego pierwszego podrzędnego).

¹Można powoływać się tylko na błąd uzasadniający przypuszczenie, ²*że* ³*gdyby* ²składający oświadczenie woli nie działał pod wpływem błędu [...], ²*nie złożyłby* ³*oświadczenia tej treści (błąd istotny).*

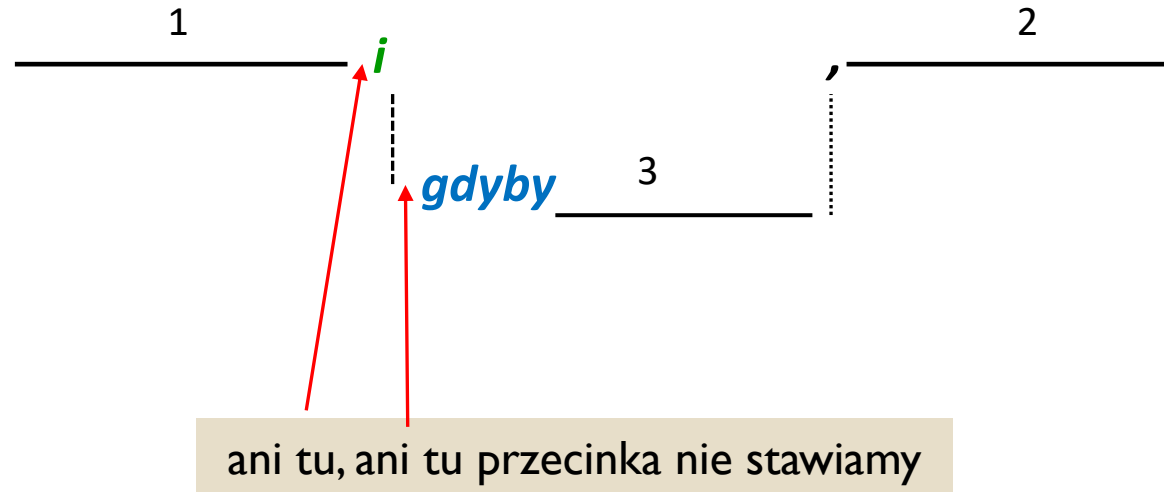

III.5. Zdanie podrzędne – zbieg dwóch wskaźników zespolenia

2

Ale:

Jazdę wagonu z zagrzany czopem osi ¹ powinien obserwować pracownik
drużyny pociągowej ³ *i* ² *gdyby* wagon ten wykolejał się, należy natychmiast
zatrzymać pociąg.

III.5. Zdanie podrzędne – zbieg dwóch wskaźników zespolenia

X *Sąd Najwyższy nie podzielił natomiast sposobu rozstrzygnięcia w jednej sprawie, lecz uznał, że, gdyby nawet zarzut tego protestu był uzasadniony, nie miałyby to wpływu na wynik wyborów.*

po korekcie:

V *Sąd Najwyższy nie podzielił natomiast sposobu rozstrzygnięcia w jednej sprawie, lecz uznał, że gdyby nawet zarzut tego protestu był uzasadniony, nie miałyby to wpływu na wynik wyborów.*

X *Oznacza to, że, jeśli w jednostce występuje tylko jeden z wymienionych czynników, należy go ocenić jako „bardzo istotny”, „istotny” lub „mało istotny” dla zagrożenia ujawnieniem lub utratą informacji niejawnych.*

po korekcie:

V *Oznacza to, że jeśli w jednostce występuje tylko jeden z wymienionych czynników, należy go ocenić jako „bardzo istotny”, „istotny” lub „mało istotny” dla zagrożenia ujawnieniem lub utratą informacji niejawnych.*

III.6. Imiastowowy równoważnik zdania

III.6. Imiesłowny równoważnik zdania podrzędnego

Przecinkiem oddzielamy lub wydzielamy **imiesłowny równoważnik zdania podrzędnego** – **oparty na imiesłowie przysłówkowym** (zakończonym na **-qc, -wszy, -wszy**).

*Operator wyznaczony, **zapewniając gwarantowaną pojemność skrzynek doręczeń**, umożliwia pobranie na skrynkę doręczeń korespondencji.*

Takie równoważniki zdań oddziela się również wtedy, gdy są one nierozbudowane, w tym **jednowyrazowe**.

*Dyrektor zakładu potwierdza dostawę na formularzu odbioru, **podpisując się**.*

III.6. Imięstówowy równoważnik zdania podrzędnego

Jeżeli taki równoważnik zdania jest wpleciony w wypowiedzenie złożone i występuje bezpośrednio **po spójniku** wprowadzającym zdanie składowe, **nie stawia się przecinka po tym spójniku**.

Jeśli jest to spójnik z grupy ***i-lub-ani***, nie stawia się przecinka **również przed nim**.

*Uczeń jest świadomy, **że nie przystępując** do egzaminu pisemnego, traci możliwość uczestniczenia w egzaminie ustnym.*

przecinek

*Pozostali współnicy wyrażają wolę kontynuowania działalności spółki **i zawarłszy** porozumienie na piśmie, dokonują stosownych zmian w umowie spółki.*

bez przecinka

IV. Różne inne sytuacje

IV.1. Różne inne sytuacje – spójniki skorelowane

Spójniki skorelowane to spójniki złożone z dwóch członów niewystępujących po sobie bezpośrednio, lecz rozdzielonych innymi wyrazami. Przecinek stawiamy przed drugim spójnikiem z pary (np. **zarówno...**, **jak i...**; **nie tylko...**, **lecz także...**; **wprowadzie...**, **jednak...**; **jeżeli...**, **to...**).

Zarówno kody produktów, **jak i** kody serii A miejsc przeznaczenia są określone w rozporządzeniu Komisji (EWG) nr 3846/87.

W trakcie badania **wprowadzie** nie stwierdzono poważnego zagrożenia niedoborem w żadnym z państw członkowskich, **jednak** wyrażono pewne obawy dotyczące okresu po 2020 r.

IV.2. Różne inne sytuacje – *niż*

Nie oddzielamy przecinkiem porównań niebędących zdaniami, które są wprowadzone przez wyraz *niż*.

*Odsetki są niższe **niż** te stosowane przy innych typach pożyczek.*

*Skład orzekający wydaje postanowienie o skierowaniu sprawy do rozpatrzenia na rozprawie w przypadkach innych **niż** określone w pkt 1 i 2.*

Przecinek stawia się, gdy wyraz *niż* wprowadza zdanie podrzędne w zdaniu złożonym.

*Próbka została przygotowana w wielkości mniejszej, **niż** to zostało określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia.*

*Zabrania się użytkowania umundurowania innego, **niż** przewiduje zestaw dotyczący danego ubioru wojskowego.*

ŹRÓDŁA

- Karpowicz T., *Kultura języka polskiego. Wymowa, ortografia, interpunkcja*, Warszawa 2012
- Karpowicz T., *Polszczyzna wzorcowa w praktyce zawodowej redaktorów*, Warszawa 2020
- Malinowski A., *Polski tekst prawny. Opracowanie treściowe i redakcyjne*, Warszawa 2012
- Malinowski A., *Redagowanie tekstu prawnego*, Warszawa 2008
- Miodek J., *Jaka jesteś, polszczyzno?*, Wrocław 2000
- Polański J., Dereń E., Szopa M., *Poradnik interpunkcyjny*, Warszawa 2010
- Zeifert M., *Podmiotowość zakłeta w języku: analiza podmiotu w strukturze składniowej zdań języka prawnego*, [w:] *O czym mówią prawnicy, mówiąc o podmiotowości*, red. A. Bielska-Brodziak, Katowice 2015
- *Wielki słownik ortograficzny*, red. E. Polański, Warszawa 2020
- *Poprawność językowa w aktach prawnych*, praca zbiorowa, red. prow. M. Głuch, Warszawa 2023

Ćwiczenia

Proszę przeanalizować poniższe zdania pod względem interpunkcyjnym i ocenić ich poprawność.

I. Etap organizacji programu pilotażowego zakończony wyborem realizatorów programu pilotażowego i podpisaniem umów na realizację programu pilotażowego między realizatorami programu pilotażowego a ministrem właściwym do spraw zdrowia, obejmuje: [...].

Po korekcie:

Etap organizacji programu pilotażowego zakończony wyborem realizatorów programu pilotażowego i podpisaniem umów na realizację programu pilotażowego między realizatorami programu pilotażowego a ministrem właściwym do spraw zdrowia obejmuje: [...].

2. O rozpoczęciu czynności kontrolnych inspektor powiadamia właściwych pracowników podmiotu kontrolowanego, w sposób przyjęty w podmiocie kontrolowanym.

Po korekcie:

O rozpoczęciu czynności kontrolnych inspektor powiadamia właściwych pracowników podmiotu kontrolowanego **w sposób przyjęty w podmiocie kontrolowanym**.

3. Zarządzający portem lotniczym, co najmniej 14 dni przed planowaną datą rozpoczęcia konsultacji, występuje do Prezesa Urzędu oraz wójta, burmistrza albo prezydenta miasta właściwego miejscowo ze względu na położenie portu lotniczego, o publikację zawiadomienia o rozpoczęciu konsultacji na ich stronach internetowych.

Po korekcie:

Zarządzający portem lotniczym **co najmniej 14 dni przed planowaną datą rozpoczęcia konsultacji** występuje do Prezesa Urzędu oraz wójta, burmistrza albo prezydenta miasta właściwego miejscowo ze względu na położenie portu lotniczego **o publikację** zawiadomienia o rozpoczęciu konsultacji na ich stronach internetowych.

4. W przypadkach niecierpiących zwłoki, Prezes Urzędu występuje z wnioskiem, co najmniej 3 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia kontroli.

Po korekcie:

W przypadkach niecierpiących zwłoki Prezes Urzędu występuje z wnioskiem **co najmniej 3 dni przed planowanym dniem rozpoczęcia kontroli.**

W podanych zdaniach proszę odnaleźć przydawki rozwinięte i ocenić ich interpunkcję.

- I. Kursy obronne i wyższe kursy obronne są prowadzone w cyklu rocznym, w uczelni wojskowej, będącej jednostką organizacyjną nadzorowaną przez Ministra Obrony Narodowej.

Po korekcie:

Kursy obronne i wyższe kursy obronne są prowadzone w cyklu rocznym **w uczelni wojskowej
będącej jednostką organizacyjną nadzorowaną przez Ministra Obrony Narodowej.**

2. Do rekultywacji stosuje się materiały niebędące odpadami lub odpady, określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia.

Po korekcie:

Do rekultywacji stosuje się **materiały niebędące odpadami lub odpady określone w załączniku nr 2 do rozporządzenia.**

3. W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości, Komisja Nadzoru Finansowego przedstawia podmiotowi kontrolowanemu zalecenia pokontrolne, podpisane przez Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego lub upoważnioną przez niego osobę.

Po korekcie:

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości Komisja Nadzoru Finansowego przedstawia podmiotowi kontrolowanemu **zalecenia pokontrolne[,]** **podpisane przez Przewodniczącego Komisji Nadzoru Finansowego lub upoważnioną przez niego osobę.**

Proszę przeanalizować poniższe zdania i ocenić ich interpunkcję.

I. Załączniki: [...]

- 4) kopia świadectwa oceny laboratoryjnej albo informacji o dyskwalifikacji albo informacji o wynikach badania.

Po korekcie:

Załączniki: [...]

- 4) kopia świadectwa oceny laboratoryjnej **albo** informacji o dyskwalifikacji, **albo** informacji o wynikach badania.

2. Przewodniczący może z własnej inicjatywy lub na wniosek zastępcy przewodniczącego, lub członka Zespołu zapraszać do uczestnictwa w pracach Zespołu z głosem doradczym przedstawicieli organów administracji rządowej i podmiotów innych niż wymienione w ust. 1 pkt 3.

Po korekcie:

Przewodniczący może z własnej inicjatywy **lub** na wniosek zastępcy przewodniczącego **lub** członka Zespołu zapraszać do uczestnictwa w pracach Zespołu z głosem doradczym przedstawicieli organów administracji rządowej i podmiotów innych niż wymienione w ust. 1 pkt 3.

Proszę przeanalizować poniższe zdania i podać ich wzorcową wersję interpunkcyjną.

I. Kierownik urzędu stanu cywilnego który na zasadach określonych w ust. I sporządził akt stanu cywilnego albo zamieścił wzmiankę w akcie stanu cywilnego skutkującą koniecznością zamieszczenia wzmianki w innym akcie lub zamieszczenia przypisku przy innym akcie stanu cywilnego tej samej osoby przekazuje odpis aktu stanu cywilnego właściwemu kierownikowi urzędu stanu cywilnego.

Po korekcie:

Kierownik urzędu stanu cywilnego, **który** na zasadach określonych w ust. I sporządził akt stanu cywilnego **albo** zamieścił wzmiankę w akcie stanu cywilnego skutkującą koniecznością **zamieszczenia** wzmianki w innym akcie **lub** **zamieszczenia** przypisku przy innym akcie stanu cywilnego tej samej osoby, przekazuje odpis aktu stanu cywilnego właściwemu kierownikowi urzędu stanu cywilnego.

2. Część produkcji cukru izoglukozy i syropu inulinowego która jest produkowana w ramach przyznanej kwoty i która przekracza próg ustanowiony zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu uznaje się za wycofaną.

Po korekcie:

Część produkcji cukru, izoglukozy i syropu inulinowego, **która** jest produkowana w ramach przyznanej kwoty **i która przekracza** próg ustanowiony zgodnie z ust. 2 niniejszego artykułu, uznaje się za wycofaną.

3. Roślin pomidorów o których mowa w ust. 1 e pkt I załącznika nr 2 do rozporządzenia jest mniej niż jest wymagane.

Po korekcie:

Roślin pomidorów, o których mowa w ust. 1 e pkt I załącznika nr 2 do rozporządzenia, jest mniej, niż jest wymagane.

4. Oświadczenie że środek spożywczy jest źródłem błonnika pokarmowego oraz każde oświadczenie które może mieć taki sam sens dla konsumenta może być stosowane tylko wówczas gdy produkt zawiera przynajmniej 3 g błonnika na 100 g lub przynajmniej 1,5 g błonnika na 100 kcal.

Po korekcie:

Oświadczenie, **że** środek spożywczy jest źródłem błonnika pokarmowego, **oraz** każde oświadczenie, **które** może mieć taki sam sens dla konsumenta, może być stosowane tylko **wówczas, gdy** produkt zawiera przynajmniej 3 g błonnika na 100 g **lub** przynajmniej 1,5 g błonnika na 100 kcal.

5. Temperatuty zasilania i powrotu czynnika chłodzącego belek chłodzących i elementów chłodzących płaszczyznowych powinny być dobrane tak aby nie występowała kondensacja pary wodnej na powierzchniach tych urządzeń.

Po korekcie:

Temperatuty zasilania i powrotu czynnika chłodzącego belek chłodzących i elementów chłodzących płaszczyznowych powinny być dobrane **tak, aby** nie występowała kondensacja pary wodnej na powierzchniach tych urządzeń.

6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych jakie muszą spełniać gospodarstwa w przypadku gdy zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego pochodzące z tych gospodarstw są wprowadzane na rynek

Po korekcie:

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych, **jakie** muszą spełniać gospodarstwa **w przypadku, gdy** zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego pochodzące z tych gospodarstw są wprowadzane na rynek

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 września 2003 r. w sprawie szczegółowych warunków weterynaryjnych, **jakie** muszą spełniać gospodarstwa, **w przypadku gdy** zwierzęta lub środki spożywcze pochodzenia zwierzęcego pochodzące z tych gospodarstw są wprowadzane na rynek

7. Dodatkowy okres przyznany przez państwa członkowskie powinien być ograniczony do dwunastu miesięcy tak by rolnicy mieli dostęp do środków ochrony roślin zawierających metomyl przez 18 miesięcy od daty przyjęcia niniejszej decyzji.

Po korekcie:

Dodatkowy okres przyznany przez państwa członkowskie powinien być ograniczony do dwunastu miesięcy, **tak by** rolnicy mieli dostęp do środków ochrony roślin zawierających metomyl przez 18 miesięcy od daty przyjęcia niniejszej decyzji.

8. Jazdę wagonu z zagrzanym czopem osi powinien obserwować pracownik drużyny pociągowej i gdyby wagon ten wykolejał się należy natychmiast zatrzymać pociąg.

Po korekcie:

Jazdę wagonu z zagrzanym czopem osi powinien obserwować pracownik drużyny pociągowej i **gdyby** wagon ten wykolejał się, należy natychmiast zatrzymać pociąg.

9. Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 178/2002 należy podjąć konieczne środki w sytuacji kiedy bezsprzecznie żywność przywożona z kraju trzeciego może stanowić poważne zagrożenie dla zdrowia ludzi zdrowia zwierząt lub środowiska.

Po korekcie:

Zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 178/2002 należy podjąć konieczne środki w sytuacji, **kiedy** bezsprzecznie żywność przywożona z kraju trzeciego może stanowić poważne zagrożenie dla **zdrowia ludzi, zdrowia zwierząt lub środowiska.**